

Πέτρος Παπακωνσταντίνου

Το κουτί της Πανδώρας

Για δεύτερη φορά μέσα σε μια δεκαετία, το Κοσσυφοπέδιο εμφανίζεται ως το μικρό πιόνι γύρω από το οποίο εξελίσσεται μια μεγάλη γεωπολιτική σύγκρουση με αποσταθεροποιητικές επιδράσεις στο ευρύτερο τόξο Αδριατική-Δυτικά Βαλκάνια-Μαύρη Θάλασσα-Καύκασος-Κεντρική Ασία. Στη γλώσσα των διεθνών αναλυτών, η εν εξελίξει σύγκρουση έχει ήδη πολιτογραφηθεί ως το καινούργιο «Μεγάλο Παιχνίδι» – όρος που παραπέμπει στην ιστορική αναμέτρηση Μεγάλης Βρετανίας και Ρωσίας για τον έλεγχο του ίδιου γεωγραφικού τόξου, με μόνη διαφορά ότι στην δεύτερη εκδοχή του η αμερικανική υπερδύναμη έχει πάρει τη θέση της Γηραιάς Αλβιόνας.

Το 1999, ο πόλεμος των ΗΠΑ και των συμμάχων τους εναντίον της Σερβίας για το Κοσσυφοπέδιο ήρθε να εξυπηρετήσει την πάγια αποστολή του NATO, την οποία αποτύπωσε με κλασικό βρετανικό κυνισμό ο πρώτος γενικός γραμματέας του, λόρδος Ισμέ: Να κρατήσει «τους Ρώσους έξω (από την Ευρώπη), τους Αμερικανούς μέσα και τους Γερμανούς κάτω». Η Μόσχα ταπεινώθηκε με την περιφρονητική παράκαμψη του ρωσικού βέτο στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ και περικυκλώθηκε σε βαθμό που δεν είχε προηγούμενο στους δύο τελευταίους αιώνες, ύστερα από την προς Ανατολάς διεύρυνση του

NATO, με την ένταξη των χωρών της Κεντρικής Ευρώπης και των Βαλτικών Δημοκρατιών. Μια διεύρυνση, η οποία ακύρωσε την προγενέστερη υπόσχεση του πατρός Μπους στον τελευταίο ηγέτη της ΕΣΣΔ, Μιχαήλ Γκορμπατσόφ, ότι το NATO δεν θα επεκτεινόταν με χώρες-πρώην μέλη του Συμφώνου της Βαρσοβίας.

Παράλληλα, οι Αμερικανοί εκμεταλλεύονταν τις εθνικιστικές εντάσεις τις οποίες οι ίδιοι συνδαύλιζαν στα Βαλκάνια, γνωρίζοντας ότι η οριστική λύση των εθνοτικών προβλημάτων που ήρθαν στο προσκήνιο με τη διάλυση της ενιαίας Γιουγκοσλαβίας θα σήμαινε ότι δεν θα είχαν στο εξής κανένα λόγο να διατηρούν δυνάμεις επί ευρωπαϊκού εδάφους. Ας σημειωθεί ότι το Δεκέμβριο του 1998, μόλις τρεις μήνες πριν από την έναρξη του πολέμου στο Κοσσυφοπέδιο, Γαλλία και Βρετανία είχαν συνυπογράψει τη συνθήκη του Σεν Μαλό, εγγράφοντας στην ημερήσια διάταξη την προοπτική μιας ανεξάρτητης από το NATO «ευρώαμυνας», κάτι που είχε θορυβήσει εξαιρετικά την κυβέρνηση Κλίντον. Εξ άλλου, η προοπτική του ευρώ είχε ήδη δρομολογηθεί, ενισχύοντας τη δυναμική μιας ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης που θα αμφισβητούσε το θρόνο του αυτοκράτορα-δολαρίου.

Ασφαλώς, ο πόλεμος κατά της Σερβίας είχε και τη διάσταση της ένοπλης

εξαγωγής του νεοφιλελευθερισμού από το NATO-σιδερένιο βραχίονα της παγκοσμιοποίησης και της παραδειγματικής τιμωρίας ενός καθεστώτος που μπορεί μεν να μην ήταν σοσιαλιστικό, επέμενε όμως να μην υποτάσσεται στη μόνη «νόμιμη» θρησκεία της μιας Αγοράς και της μιας Σκέψης. Ταυτόχρονα, αποτέλεσε ιδεολογικό Βατερλό για τα κατεστημένα ρεύματα τύπου Φρίντμαν, όπως και τα εναλλακτικά τύπου Νέγκρι και Χαρντ, τα οποία θεωρούσαν ότι στην εποχή της παγκοσμιοποίησης, ο διεθνής καπιταλισμός χάνει τα ιμπεριαλιστικά χαρακτηριστικά του, ότι τα σύνορα γίνονται πορώδη, ενώ η οικονομική διαπλοκή καθιστά αδιανόητο το συγκρουσιακό ανταγωνισμό μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων και τις εθνικιστικές-αλυτρωτικές διεκδικήσεις των μικρών.

Ένα δεύτερο, ακόμη περισσότερο συντριπτικό Βατερλό αυτών των μεταμοντέρνων οπτικών του διεθνούς συστήματος ήρθε με τον πόλεμο κατά του Ιράκ, όπου εκδηλώθηκε ανάγλυφα και το μέγα στρατηγικό κέρδος που αποκόμισαν οι Αμερικανοί από τον πόλεμο στο Κοσσυφοπέδιο και τη διεύρυνση του NATO προς Ανατολάς: Η διάσπαση της Ευρώπης σε «παλιά» και «νέα», με τα νέα μέλη της Ανατολής να στοιχίζονται πίσω από τον γηραιό βρετανικό λέοντα στην αμερικανική γραμμή.

Με την προδιαγεγραμμένη ανεξαρτησία του Κοσσυφοπεδίου, ο Τζορτζ Μπους έγραψε το δεύτερο γύρο της παρτίδας που είχε αρχίσει ο Κλίντον, επιβάλλοντας για πρώτη φορά από το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο την μονομερή

αλλαγή συνόρων στην Ευρώπη, με τη δύναμη των όπλων. Φυσικά, η «ανεξαρτησία» είναι μόνο εικονική: Στην πραγματικότητα, πρόκειται για αθλιέστατο προτεκτοράτο, το οποίο οικονομικά και στρατιωτικά δεν μπορεί να επιβιώσει ούτε μία ημέρα χωρίς την αμερικανική προστασία, φιλοξενεί μια από τις μεγαλύτερες αμερικανικές βάσεις του κόσμου, τη βάση του Bondsteel –που πολιτογραφήθηκε ως ευρωπαϊκό Γκουαντάναμο λόγω του ρόλου της στις μυστικές απαγωγές της CIA– και πολύ δύσκολα θα αποφύγει τη διάσπαση, καθώς ο σερβικός θύλακας της Μιτρόβιτσα, στο βόρειο τμήμα του, έχει ήδη ντε φάκτο ενσωματωθεί στη Σερβία.

Δεν πρόκειται, βέβαια, για το μοναδικό προτεκτοράτο στα Δυτικά Βαλκάνια. Η Βοσνία, κράτος-φάντασμα με NATOϊκό γκαουλάιτερ από τη συνθήκη του Ντέιτον μετά το τέλος του εμφυλίου, κινδυνεύει να διαλυθεί στα εξων συνετέθη ύστερα από την ανεξαρτησία του Κοσσυφοπεδίου, καθώς η σερβική πλευρά –περίπου το 50% του πληθυσμού και του εδάφους– διεκδικεί την απόσχισή της, με προοπτική την ένωση με τη μητέρα-πατρίδα. Αλλά και η FYROM κινδυνεύει να διαμελισθεί από τις ισχυρές δυνάμεις εφελκυσμού που ασκούνται από τα ελκτικά πεδία της «Μεγάλης Αλβανίας» και της «Μεγάλης Βουλγαρίας». Η δημιουργία αλυσίδας εύθραυστων προτεκτοράτων αποτελεί φαινομενικό μειονέκτημα, αλλά πραγματικό στόχο της αμερικανικής στρατηγικής, για την οποία η συντήρηση μιας κατάστασης ελεγχόμενης αστά-

θειας είναι *sine qua non*, προκειμένου να δικαιολογείται ο αμερικανικός παρεμβατισμός στην Ευρώπη.

Το κυριότερο, όπως ο πόλεμος του 1999, έτσι και η ανεξαρτησία του Κοσόβου το 2008 έρχεται να λειτουργήσει ως καταλύτης για την επιδιωκόμενη από τις ΗΠΑ νέα διεύρυνση του NATO προς ανατολάς, με στόχο την ασφυκτική περικύκλωση της Ρωσίας. Αυτή τη φορά, η κυβέρνηση Μπους είχε στόχο να εντάξει στο NATO τις τρεις ήσσονος σημασίας χώρες των Βαλκανίων (Κροατία, Αλβανία, FYROM) και τις δύο στρατηγικής σημασίας χώρες της τέως ΕΣΣΔ, Γεωργία και Ουκρανία.

Ο έλεγχος της πρώτης θα δημιουργούσε αμερικανικές βάσεις στον Καύκασο, δίπλα από το μαλακό υπογάστριο της Ρωσίας, την Τσετσενία. Η ενσωμάτωση της πρώτης θα στερούσε από τη Ρωσία την πιο μεγάλη, μελλοντική εφεδρεία που πρέπει οπωσδήποτε να ξανακερδίσει, αν θέλει κάποτε να ανακάμψει στο ρόλο της παγκόσμιας δύναμης. Και οι δύο μαζί, θα μετέτρεπαν τη Μαύρη Θάλασσα –με εξαίρεση το μικρό τμήμα ανάμεσα στο Νοβοροσίσκ και το Σότσι– σε αμερικανική λίμνη, δυσκολεύοντας κατά πολύ τη ρωσική θέση στο παιχνίδι των αγωγών για τη μεταφορά των υδρογονανθράκων (πετρελαίου και φυσικού αερίου) στη Δύση.

Απέναντι στην προοπτική μιας γεωπολιτικής περικύκλωσης-υποβάθμισης χωρίς προηγούμενο από την εποχή του Ιβάν του Τρομερού, η Ρωσία ήταν επόμενο να αντιδράσει σθεναρά. Πολύ περισσότερο που το 2008 δεν είναι 1999

και ο Πούτιν δεν είναι Γέλτσιν. Αποτελεί κοινό μυστικό ότι, χωρίς την αποφασιστική παρέμβαση της Ρωσίας, οι δυτικότροπες σερβικές ελίτ θα είχαν «πουλήσει» το Κοσσυφοπέδιο σχεδόν με την ίδια ευκολία που δέχθηκαν την απώλεια του Μαυροβουνίου. Με την σφοδρή πολεμική της εναντίον των Αμερικανών, η Ρωσία ανέτρεψε το εσωτερικό πολιτικό σκηνικό της Σερβίας, ανάγκασε και αυτόν τον φιλοδυτικό πρόεδρο Τάντις να υπογράψει στρατηγικής σημασίας συνθήκες ενεργειακής συνεργασίας και ενέγραψε υποθήκες για δημιουργία και στρατιωτικών προγεφυρωμάτων στην περιοχή.

Αποφασιστική, για να μην πούμε λυσσώδης, ήταν και η αντίδραση της Ρωσίας στην προοπτική ένταξης Ουκρανίας και Γεωργίας. Η Μόσχα κατέστησε απολύτως σαφές ότι, εάν ενταχθεί η Γεωργία, θα αναγνωρίσει αυτοστιγμεί την ανεξαρτησία των ντε φάκτο αυτόνομων περιοχών της Νότιας Οσετίας και της Αμπχαζίας. Κάτι τέτοιο θα έφερνε το NATO ενώπιον του δυσάρεστου διλήμματος: είτε να διακινδυνεύσει στρατιωτική ρήξη με τη Ρωσία, είτε να καταπιεί γογγύζοντας την απόσχιση των δύο περιοχών, κάτι που θα σήμαινε τη γελοιοποίησή του καθώς θα αποτύγχανε να αποτρέψει τον εδαφικό ακρωτηριασμό δύο κρατών-μελών του. Στο ίδιο μήκος κύματος, ο Ρώσος πρεσβευτής στο NATO, Ντιμίτρι Ραγκόζιν (στο γραφείο του οποίου ο επισκέπτης βλέπει μια εντυπωσιακή αφίσα με το Στάλιν να επιθεωρεί τανκ του Κόκκινου Στρατού) δήλωσε ότι μόνο η

«μισή Ουκρανία» μπορεί να μπει στο ΝΑΤΟ, απειλώντας ευθέως με απόσχιση της ρωσόφιλης, ανατολικής Ουκρανίας και στρατηγικής σημασίας της χερσονήσου της Κριμαίας (που φιλοξενεί και το ρωσικό ναύσταθμο της Μαύρης Θάλασσας). Οι αντιστάσεις κατά κύριο λόγο της καγκελαρίου της Γερ-

μανίας, Άγκελα Μέρκελ, αλλά και ορισμένων άλλων Ευρωπαίων ηγετών φαίνεται να αναστέλλουν, προς το παρόν, τη ρήξη, αλλά οι εθνοτικές διενέξεις στα Βαλκάνια και οι αποσταθεροποιητικές επιδράσεις τους σε όλη την ευρύτερη περιοχή είναι απίθανο να σβήσουν στο εγγύς μέλλον.

Αλέξανδρος Α. Χρύσης *Κάθαρση και Πολιτική*

Ήταν ο Immanuel Kant, ο φιλόσοφος της Γαλλικής Επανάστασης –σύμφωνα με τον εύστοχο χαρακτηρισμό που του απέδωσαν ο Heine και ο Marx– αυτός που, συγκροτώντας με καθαρό, *a priori*, τρόπο την ηθική θεωρία του, ανέδειξε ως αρχή τη θέση ότι «η πολιτική στο σύνολό της πρέπει να κλίνει το γόνυ μπροστά στην ηθική, και μόνον έτσι μπορεί να ελπίζει ότι θα φθάσει, αν και αργά, σε εκείνη τη βαθμίδα, όπου θα λάμπει μόνη»¹.

Αλλά σήμερα, στην πρώτη δεκαετία του 21ου αιώνα, ποιος μπορεί πλέον να αμφιβάλλει ότι η απόσταση ανάμεσα στην κοινωνική και πολιτική πραγματικότητα του σύγχρονου καπιταλισμού και στο διακηρυγμένο καντιανό ηθικό ιδεώδες δεν μπορεί παρά να μετριέται με έτη φωτός; Η αντιμετώπι-

ση του άλλου, όχι βέβαια του άλλου εν γένει, αλλά όσων ανήκουν και συγκροτούν τις καταπιεσμένες κοινωνικές τάξεις και στρώματα, αποκλειστικά και μόνον ως μέσων για την επιδίωξη των επιμέρους σκοπών και συμφερόντων των κυριάρχων αστικών τάξεων, σε παγκόσμια, ευρωπαϊκή και εθνική κλίμακα, αποτελεί καθημερινή πρακτική. Με αυτή την έννοια, η ολοένα και συχνότερη δημοσιοποίηση οικονομικών και πολιτικών σκανδάλων φέρνει στην επιφάνεια απλά και μόνον την κορυφή του παγόβουνου, στη βάση και στον τεράστιο όγκο του οποίου συντελούνται ταχύτατες και βαθύτατες διαδικασίες σήψης και διάλυσης. Ταυτόχρονα, η επιλεκτική και αποσπασματική ανάδειξη της σχετικής θεματολογίας, ιδιαίτερα από τα ΜΜΕ, είναι ηλίου φαεινότερο ότι χρησιμοποιείται πολλές φορές από